Valiokunnan lausunto YmVL 21/2016 vp─ HE 162/2016 vp

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi energiatehokkuuslain muuttamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi energiatehokkuuslain muuttamisesta (HE 162/2016 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- ylitarkastaja Maria Holmi, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Pentti Puhakka, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Taina Nikula, ympäristöministeriö
- professori Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus
- toiminnanjohtaja Jouni Keronen, Climate Leadership Council
- johtava asiantuntija Janne Peljo, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen Kuntaliitto
- Motiva Oy

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen tavoitteena on muuttaa energiatehokkuuslakia vastaamaan paremmin energiatehokkuusdirektiivin vaatimuksia, jotka koskevat valtion keskushallinnon hankintayksiköiden velvoitteita ottaa hankinnoissa huomioon kynnysarvot ylittävien tuotteiden, palveluiden ja rakennusten energiatehokkuusvaatimuksia. Keskushallintoviranomaisten tulee hankkia ainoastaan energiatehokkaita tuotteita, palveluja ja rakennuksia, sikäli kuin se on johdonmukaista kustannustehokkuuden, taloudellisen toteutettavuuden, laajemman kestävyyden, teknisen soveltuvuuden sekä riittävän kilpailun kanssa. Kustannustehokkuutta tulee arvioida kyseisen tuotteen, palvelun tai rakennuksen koko elinkaaren osalta. Hankintalakiehdotukseen sisältyvän tyyppistä mahdollisuutta ottaa elinkaarikustannuksia huomioon ei kuitenkaan tässä esityksessä ole.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto YmVL 21/2016 vp

Valiokunta pitää hallituksen esitystä kannatettavana korostaen julkisen sektorin merkitystä toimijana, joka esimerkillään voi edistää markkinoiden muuttumista kannustamaan tuottamaan energiatehokkaampia ratkaisuja. Koska hallituksen esitys velvoittaa ainoastaan keskushallinnon viranomaisten kynnysarvot ylittäviä hankintoja, jää muutoksen välitön vaikutus kaikkiaan vähäiseksi. Kun kysymyksessä on energiatehokkuusdirektiivin täytäntöönpano, esityksen soveltamisala on myös yhdenmukainen sen kanssa eli se koskee nimensä mukaisesti pelkästään energiatehokkuusominaisuuksia.

Valiokunta toteaa, että periaatteessa vastaavia velvoitteita sovelletaan jo nyt käytännössä, sillä valtion hankintayksiköille on valtioneuvoston periaatepäätöksellä kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen (cleantech-ratkaisut) edistämisestä asetettu energiatehokkuuden varmistamista koskevia vaatimuksia. Koska vaatimukset eivät sisälly velvoittavaan lainsäädäntöön, vaan niitä koskee valtioneuvoston periaatepäätös, ei direktiivin täytäntöönpanoa ole pidetty riittävänä ja siksi hallituksen esitys on tarpeen.

Valiokunta korostaa, että käyttämätöntä potentiaalia energiatehokkuuden edistämiseksi on arvioitu olevan edelleen runsaasti. Kun periaatepäätös ei ole velvoittavaa lainsäädäntöä ja muiden kuin valtion hankintayksiköiden osalta se on täysin suositusluonteinen, ei sitä käytännössä noudateta lainsäädännön tapaan.

Energiatehokkuus on keskeinen liiketoiminta-alue suomalaisille cleantech-yrityksille. Alan vientinäkymien edistämiseksi olisi tärkeää varmistaa, että alan yritykset saavat innovatiivisia ratkaisujaan kaupaksi kotimarkkinoilla ja näin referenssejä kansainvälisen toiminnan perustaksi. Julkisten hankintojen kautta on mahdollista edistää energiatehokkuusratkaisujen käyttöönottoa ja samalla vientimahdollisuuksia.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös hallituksen esityksessä lausuttuun siitä, että ehdotettujen muutosten soveltamisen hankintayksiköissä katsotaan edellyttävän tietoisuuden ja osaamisen kehittämistä ja ajantasaisen tiedon saatavuutta. Hallituksen esityksessä katsotaan, että energiatehokkuutta koskevaa tietoa ja neuvontaa tulisi olla riittävästi saatavilla, jotta hankintayksiköt osaisivat ottaa muutosten edellyttämät vaatimukset asianmukaisesti huomioon julkisia hankintoja koskevissa tarjousmenettelyissä.

Hallituksen esityksen lakiehdotuksen 29 a §:n perusteluissa todetaan, että keskushallinnon viranomainen voi valita ympäristölle suotuisamman vaihtoehdon, jos energiatehokkaampi tuote, palvelu tai rakennus olisi kokonaisuutena arvioiden ympäristön kannalta haitallisempi vaihtoehto. Tämän harkinnan tulee perustua yleisesti käytössä oleviin tutkimus-, mittaus- ja arviointimenetelmiin. Valiokunta katsoo, että hankintayksiköt tarvitsevat harkinnan tekemiseksi käytännössä toimivia, helppokäyttöisiä mittaus- ja arviointimenetelmiä. Hiilijalanjälki olisi tärkeä kriteeri energiatehokkuuden rinnalla, jotta olisi mahdollista valita uusiutuvan energian käyttöön perustuva vaihtoehto fossiilisiin polttoaineisiin perustuvan, mutta sinänsä energiatehokkaan vaihtoehdon ohella.

Valiokunta viitaten uutta hankintalainsäädäntöä koskevaan lausuntoonsa (YmVL 20/2016 vp) korostaa tarvetta lisätä koulutusta ja neuvontaa ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseksi julkisissa hankinnoissa ja erityisesti varmistaa neuvonnan pitkäjänteisyys, kun sitä tähän saakka on

tarjottu pitkälti projektiluonteisesti. Tarvetta on erityisesti konkreettisille, käytännöllisille oppaille, malleille ja mittareille, joita käyttämällä hankintayksiköiden työ helpottuisi. Käyttökelpoisia mittareita tulisi myös kehittää määrätietoisesti lisää. Selkeä mittari tuotteiden, palveluiden ja toimintojen hiilijalanjäljelle auttaisi esimerkiksi kuntia saavuttamaan hiilineutraaliustavoitteensa ja voisi olla tulevaisuudessa laajasti eri toimijoiden käytössä.

Valiokunta korostaa, että Pariisin sopimuksessa hyväksyttyjen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi olisi olennaisen tärkeää, että valtion keskushallinnon lisäksi myös kuntien hankintayksiköt soveltaisivat käytännössä hallituksen esitykseen sisältyviä velvoitteita. Hyvä esimerkki kuntien ilmastotyöstä on hiilineutraalia kuntaa tavoitteleva ns. HINKU-hanke, jossa kunnat tavoittelevat 80 %:n kasvihuonekaasupäästövähennystä vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Hankkeessa on saavutettu hyviä tuloksia, toimintatapoja on uudistettu ja tuloksia saavutettu ripeästi. Hankkeessa on tuotettu kunnille vuosittaisia päästökehitysarvioita, konkreettisia tiekarttoja vähähiilisyyden toteuttamiseksi ja yhteishankintoja esimerkiksi aurinkopaneelien lisäämiseksi. Mukana on myös julkisten hankintojen prosessi, jolla pyritään kustannustehokkuuteen ja aktivoimaan kotimaan markkinoita cleantech-ratkaisuille. Innovatiivisimpien hankkeiden yhteydessä on ilmennyt tarvetta kehittää keinoja pienentää hankintojen toimimattomuudesta johtuvia riskejä. HINKU-hanke osoittaa, miten paljon päästövähennyspotentiaalia on ja miten nopeasti tuloksia on mahdollista saavuttaa, kun ilmastonmuutoksen hillintä nähdään mahdollisuutena ja toimintatapoja uudistetaan ennakkoluulottomasti.

Valiokunta toteaa lopuksi, että vastikään on solmittu myös toimialakohtaiset sopimukset uusista energiatehokkuustavoitteista kaudelle 2017—2025 elinkeinoelämän, kiinteistöalan, kunta-alan ja öljyalan edustajien kanssa. Sopimusten avulla tehostetaan eri alojen energiankäyttöä vapaaehtoisin keinoin. Sopimuksiin nyt liittyneet 150 yritystä ja 16 kuntaa tai kuntayhtymää sitoutuvat tehostamaan energiankäyttöään asettamansa tavoitteen mukaisesti vuoteen 2025 mennessä. Energiatehokkuussopimukset ovat tärkeä osa energia- ja ilmastostrategian toteutusta ja ensisijainen keino edistää energian tehokasta käyttöä Suomessa. Sopimusten avulla saatavalla energiansäästöllä on tarkoitus kattaa yli puolet EU:n energiatehokkuusdirektiivin mukaisesta Suomea sitovasta energiansäästötavoitteesta kaudella 2014—2020.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r

jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Susanna Huovinen sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Martti Mölsä ps
jäsen Pertti Salolainen kok
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Mirja Vehkaperä kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Eriävä mielipide

Perustelut

Hallituksen esityksen tavoitteena on muuttaa energiatehokkuuslakia vastaamaan paremmin energiatehokkuusdirektiivin vaatimuksia. Muutokset koskevat valtion keskushallinnon suorittamia hankintoja. Esityksessä todetaan, että julkinen sektori on tärkeä toimija, joka esimerkillään kykenee edistämään markkinoiden muuttumista niin, että se kannustaa tuottamaan energiatehokkaampia tuotteita, palveluja ja rakennuksia sekä muuttamaan tapoja, joilla kansalaiset ja yritykset kuluttavat energiaa.

Julkisen sektorin hankintojen yhteenlaskettu arvo on Suomessa vuosittain noin 32 miljardia euroa eli noin 15 % bruttokansantuotteesta. Suurin osa julkisista hankinnoista on kuntien, kuntayhtymien ja muiden kunnallisten organisaatioiden hankintoja. Valtion keskushallintoon kuuluvien organisaatioiden tekemien hankintojen arvo vuonna 2015 oli yhteensä noin 5 miljardia euroa eli vain noin 15,6 % julkisista hankinnoista.

Tarpeeseen huomioida energiatehokkuus myös kuntien ja kuntayhtymien hankinnoissa kiinnittävät huomiota lausunnoissaan ympäristövaliokunnalle esimerkiksi Motiva, Sitra, Climate Leadership Council (CLC) ja SYKE. Motiva, Sitra ja CLC tuovat myös esille, että julkisen sektorin energiatehokkaat hankinnat luovat suomalaisille cleantech-alan yrityksille markkinoita ja auttavat niitä saamaan kotimaisia referenssejä, jotka ovat keskeisen tärkeitä suomalaisten ympäristöinnovaatioiden viennin edistämiselle.

Lain vaatimukset tulisikin ulottaa kattamaan myös kunnat ja kuntayhtymät, sillä esimerkiksi CLC:n mukaan näin olisi saavutettavissa huomattavasti suurempi vaikutus sekä ympäristöön että suomalaisten cleantech-yritysten liiketoimintamahdollisuuksiin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että talousvaliokunta lisää lakiesityksen 2 §:ään uuden 5 kohdan seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

— —

5) 1.1.2020 alkaen myös kuntiin ja kuntien yhteenliittymiin. Tässä laissa keskushallintoviranomaisille annetut velvoitteet koskevat mainitusta päivämäärästä alkaen myös kuntia ja kuntien yhteenliittymiä.

Valiokunnan lausunto YmVL 21/2016 vp

Helsingissä 20.10.2016

Satu Hassi vihr
Silvia Modig vas